

International Journal of Social Sciences

ISSN:2587-2591

DOI Number:<http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.21.1>

Volume 9/1

2025 p. 1-14

SIFIR SE EYK TAK ROMANINDA POSTMODERN EDEBİYAT DUYARLILIĞI*

POSTMODERN LITERATURE SENSITIVITY IN THE NOVEL SIFAR SE EYK TAK

Zeynep BOZKIR**
Aykut KIŞMİR***

ÖZ

Yirminci yüzyılın yarısından itibaren edebiyatın tüm alanlarında adından söz ettiren postmodernizm, önemli bir fikir akımıdır. Edebî bir terim olarak bu akımın ortaya çıkmasından itibaren 1980-1990'larda edebiyat dünyasında eleştirel bir kavram halinde daha geniş bir şekilde kullanılmış, böylece zamanla çağdaşlığı tanımlayan önemli kültürel, politik ve entelektüel bir hareket olmuştur. Edebiyat alanında da etkili bir eğilim göstermesi bakımından farklı tarz, teknik, üslup ve biçimsellik ile yenilikler sunmaktadır. Postmodernizmin Urdu edebiyatına etkileri de kaçınılmaz olmuştur. Bu çalışmada Urdu edebiyatının önemli yazarlarından Mirza Athar Beg'in *Sıfır Se Eyk Tak (Sıfır'dan Bir'e Kadar)* romanı, postmodern özelliklerden yararlanılarak incelenecektir. Mirza Athar Beg'in romanı, modern Pakistan toplumundaki sınıf, kast, kültür, cinsiyet ve toplumsal gerçeklikteki farklılıkların yarattığı kimliklerin çoğulluğunu gerçekçi bir şekilde tasvir eden Urdu postmodern edebiyat duyarlılığını yansıtır. Romanın temaları; aşk, nefret, ölüm, yaşam, din, meslek ve toplum deneyimlerine dayanır. Öte yandan karakterlerin çoklu kimlikler veya benlikler sergilemesi ve bu olgunun, kimliğin akışkan bir kavram olduğunu yansıtması nedeniyle sabit kimlik kavramına meydan okur. Ayrıca postmodern roman anlayışına uygun olarak roman; başlangıç, yükseliş, doruk noktası gibi geleneksel bir formüle bağlı kalmaz. Hikâyenin ilerleyişi beklenmedik dönüşler içerir. Olay örgüsünde geçmiş ile şimdiki zamanın çeşitli olaylarına geri dönüşler sağlanır. Bu makale, seçilen romanın dil, kurgusalılık ve tarih açısından postmodern durumlarını ortaya koymaya yöneliktir.

Anahtar Kelimeler: *Modernizm, Postmodernizm, Üstkurmaca, Metinlerarasılık, Mirza Athar Beg.*

* Bu makale "Mirza Athar Beg'in Sıfır Sa Eyk Tak romanında Postmodern Unsurlar" başlıklı Doktora tezinden üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, E-mail: zeynep-bzkr@hotmail.com, ORCID: 0009-0003-2647-1468, Ankara, Türkiye.

*** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Urdu Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, E-mail: kismir@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3686-9229, Ankara, Türkiye.

ABSTRACT

Postmodernism, which has made a name for itself in almost all fields since the half of the twentieth century, is an important intellectual movement. It has been an important cultural, political and intellectual force defining modernity since its emergence as a literary term and its wider use as a critical concept in the 1980s and 1990s. Since it has a effective tendency in the field of literature, it offers innovations with different forms, techniques, styles and formalities. The effects of postmodernism on Urdu literature have also been inevitable. Therefore, in this study, the novel ‘Sıfır Se Eyk Tak’ by Mirza Athar Beg, one of the important writers of Urdu Literature, will be examined by making use of postmodern feature. Mirza Athar Beg’s novel reflects the Urdu postmodern literary sensibility that realistically depicts the plurality of identities created by differences in class, caste, culture, gender and social reality in modern Pakistani society. The themes of the novel; it is based on experiences of love, hate, death, life, religion, profession and society. On the other hand, it challenges the concept of fixed identity as the characters display multiple identities or selves and this phenomenon reflects that identity is a fluid concept. Moreover, the novel is in accordance with the postmodern understanding of the novel; It does not adhere to a traditional formula such as beginning, rise, climax. The progression of the story takes unexpected turns. The plot provides flashbacks to various events of the past and present. The article aims to reveal the postmodern situations of the selected novel in terms of language, fictionality and history.

Keywords: *Modernism, Postmodernism, Metafiction, Intertextuality, Mirza Athar Beg.*

Giriş

Postmodernizm, modernizme bir tepki olarak ortaya çıkmış ve birçok açıdan benzerlikler taşımasına rağmen modernizmin eğilimlerine karşı çıkmıştır. Modernizm, nesnelere ve olayların altında derin anlamlar ararken; postmodernizm, görünene odaklanarak anlam öne sürmekten kaçınır. Modernizm akıl ve bilim temelli bir sentezi benimser, postmodernizm ise; insan deneyimini çelişkili, parçalanmış ve belirsiz bir şekilde görür ve bu dünya görüşüne odaklanır. Postmodernizmi anlamak için öncelikle modernizmin bilinmesi gerekir. Ecevit, modernizmin “Rönesans ile başlayıp, 18. yüzyıldaki bilimsel gelişmelerle ivme kazandığını, birey ve aklın odağa taşındığını” (2021: 43) belirtir. Bu dönemde düzen hakimdir ve modernizmin kuralcı yapısı ön plana çıkar. Karauğuz, modernizmi “öznenin uyanışı olarak tanımlar ve bu süreçte insanın kendini ve doğayı keşfedeceğini” (2020: 20) ifade eder. Modernizmde farklı olana hoşgörü yoktur; asimile etme ve yabancılaştırma eylemi söz konusudur. Young’ın da belirttiği gibi “Sömürgecilik ve emperyalizm, bir halkın başkalarına tabî kılınma biçimlerini içermiştir” (2016: 20). Bu bağlamda, modernleşme tarihi emperyalizm ve sömürgecilik ile doğrudan ilişkilidir.

Modernizm, on dokuzuncu yüzyılın sonları ve yirminci yüzyılın başlarında sanat ve kültüre egemen olan bir akımdır. İnsanlar kültürel ve sosyal değerlerin gözden geçirilmesi ile ilerlemenin mümkün olduğuna inanmışlardır. Ecevit’e göre “Bu dönem, rasyonalist bilincin zirveye ulaştığı, akıl ve bilimin toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelere yön verdiği, kendi ilkeleri dışındaki tüm eğilimleri ve yaşam görüşlerini

reddettiği bir süreçtir” (2021: 43). Aydınlanma düşüncesiyle birlikte bireyin özgürlüğü vurgulanmış ve birey, dinin etkisinden kurtularak kendi fikirleriyle yaşama fırsatı bulmuştur. Teknolojinin gelişmesiyle bireylerin yaşam kalitesi değişmiştir. Bu durum, yazar ve aydınları da etkilemiştir. Karaduman “Modernist edebiyatın yazarları; bilinçaltına ve bireyin iç dünyasına yöneldiğini, bu sayede karakterlerde yenilikler yaratıldığını” (2010: 2890) belirtmektedir. Öte yandan yirminci yüzyılın ilk yarısındaki savaşlar, insanî gelişmeye ilişkin beklentileri yok etmiştir. “II. Dünya savaşı sonrası bireylerin ruhsal bunalımları derinleşmiştir. Yerellikten uzak ve sistemsiz olan bir yaklaşım sorun çözücü olamaz. II. Dünya savaşı sonrası insanlar kendilerine yabancılaşmış, ruh ve hafıza kaybı yaşamıştır” (Karauğuz 2020: 23). Modernizm, Aydınlanma çağı ile insanları din ve gelenekten kurtarır ancak insanı akıl ve teknolojinin tutsağı haline getirir. Tüm bunlar, modernizmin karşıtı olan postmodernizmin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Postmodernizm, evrensel bir gerçekliğin olmadığını ve gerçeklik ile ahlakî değerlerin önemsiz olduğunu savunur. Bu yönüyle çoğulculuğu ve parçalanmışlığı hedefler; üstelik herhangi bir ideolojiye bağlı değildir, değişen dünyaya ve farklılıklara ayak uydurur.

Yirmi birinci yüzyılın başlamasıyla birlikte Urdu kurgusunda küreselleşmenin kültürel hayata etkilerine ve toplumda meydana gelen sorunlara yer verilir. Bu kurgu, ekolojik denge ve ekonomik stresin yarattığı yeni değerleri incelerken, Urdu edebiyatında da üslup, tarz ve teknikte yeni deneyimlere yön verir. Böylece Urdu edebiyatında küresel düzeyde yazılan kurguyla kıyaslanabilecek eserler ortaya çıkar ve yeni yazarlar için ilham kaynağı olur. Bu durum, postmodern Urdu roman yazarlarının sayısının artmasına ve Urdu romanının yeni olanaklara kapı aralamasını sağlar.

Mirza Athar Beg, postmodern roman türünde kendini ifade eden, kurgusunu postmodern üsluplarla süsleyen yirmi birinci yüzyılın önemli roman yazarlarından biridir. Athar Beg, *Sıfır Se Eyk Tak* romanında postmodern unsurları kullanarak benzetmeler ve metaforlar ile Urdu edebiyatına yeni bir boyut kazandırır. Roman, günümüz dünyasının kaygı ve karışıklıklarını; psikolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel bağlamlarda ortaya çıkaran çoğulcu bir üslup, diyalog yazımı, hiciv, mizah ve karakter yazımı şeklinde ele alır. Athar Beg’in postmodern unsurlarını romanına ustaca uyarladığı görülür, bu sayede roman postmodern Urdu edebiyatının bir parçası haline gelir.

1. *Sıfır Se Eyk Tak* Romanında Postmodern Unsurlar

Mirza Athar Beg, 7 Mart 1950’de Şeyhupura’ya bağlı bir kasaba olan Şaraqpur’da doğar. Anne ve babasının eğitimci olmaları sebebiyle entelektüel bir ortamda yetişir. İlk eğitimini Şeyhupura’dan edinir. Annesinin desteği ile ilköğretim yeterlilik sınavını geçer ve Lahor’a giderek önce Lahor Government College’den lise eğitimini daha sonra Islamia College Civil Line’den lisans eğitimini tamamlar. Analitik düşünme ve eleştirel yaklaşımı hedefleyen eğitim anlayışının yerini ezberci bir sisteme bırakmasından rahatsız olur ve

fizik, kimya, matematik bölümlerinden mezun olduktan sonra Pencab Üniversitesi'nde felsefe alanında yüksek lisans yapar.

Yazar, 1979 yılında felsefe alanında öğretim görevlisi olarak Pind Dadan Khan Şehrinde çalışır. 1981'de Lahor Government College'a atanır ve buradan Pencab Kamu Hizmeti Komisyonu sınavını geçerek yardımcı doçent olur. Lahor Education University'de müdür yardımcısı olarak görev yapar. Son çalışma yeri olan Lahor Government College'da bölüm başkanlığına seçilir ve buradan emekli olur. 1981 yılında evlenir ve bu evlilikten Mirza Sarim Beg ve Mirza Basim Beg adında iki oğlu dünyaya gelir.

Mirza Beg; ayrı disiplinler olan bilim, edebiyat ve felsefe alanlarında birçok bilgi ve birikime sahip bir yazardır. Eserlerinde toplumun gerçekliklerinden uzak kalmaz, toplum ve kültür algısını edebiyata yansıtır. Yazarın postmodernizmi temel alarak yazdığı romanı *Sifir Se Eyk Tak* modern kurgusuyla dikkat çekmektedir. Romanın konusu, yirminci yüzyılın sonunda bilgisayarlar ve diğer modern icatların Pakistan toplumunda meydana getirdiği durumlar hakkındadır. Geleneksel zengin ailelerin hikâyesini, geniş arazilerini ve toprak sahiplerinin harcamalarını anlatırken; köleler, emekçiler ve köylüler hakkında da bilgi verir.

Romanın ana kahramanı Zeki, modern fikirleri olan ve bilgisayar oyunları tasarlayan bir gençtir. Ailesi nesiller boyu Salar topluluğunda memur olarak çalışır. Zeki, dört kardeşin en küçüğüdür. Babasının desteği ve teşviği ile liseden sonra Salar topluluğunun genç neslini temsil eden Fayzan Salar ile birlikte Lahor'a gider. Burada ailesinin maddî gücüne uygun bir eğitim kurumunda bilgisayar uzmanı olmak için eğitim alır. Bu süreçte, Fayzan ile Salar partilerine katılır ve bu partilerden birinde Salar ailesinin Fransız kızı Züleyha ile tanışır. Lahor'un tarihî yerlerini görmek isteyen Züleyha için geziler düzenler. Fakat alt sınıfa mensup Zeki'nin üst sınıftan Züleyha ile olan yakınlığı ve Fayzan ile samimi ilişkisi Salar üyelerinin memnuniyetsizliğine neden olur. Bu hoşnutsuzluğa Salar'lara ait arazi verilerini bilgisayara kaydetmesi de eklenince üç kez çeşitli aralıklarla Salar'ların öfkeli saldırılarına maruz kalır. Züleyha, Fransa'ya gitmek için Pakistan'dan ayrıldıktan sonra Zeki kaçırılır. Bir odun deposunda işkencelere maruz kalır ve psikolojik olarak hastalanır.

Üstkurmacaya göre; nesnel bir dünya tanımlamak mümkün değildir, gerçek ve gerçeküstü olaylar iç içe geçer. Yazar, postmodern edebiyatın ana kurgu ögesi olan üstkurmaca tekniğini kullanarak Zeki'nin gerçek ile hayal arasında bilinç kaybına uğradığını, yaşadığı travmadan sonra gerçeklik duygusundan koştüğünü anlatır. Romanda Zeki'nin serbest bırakıldıktan sonra gerçek olmayan yansımaları gördüğü şu şekilde geçer:

“Kaldırımında yürüyorum. Vagonların penceresinden dışarı bakıyorlar. Dükkânlarda oturan her birinin yüzünde o baltaların şeklinin yansımasını görüyorum. Rikşaların seslerini, çalışan bir testerenin sesi gibi duyuyorum” (Athar Beg 2019: 102).

Zeki, psikolojik olarak hastalandığını işkence hücresinde yaşadığı olayları tekrar tekrar yaşıyormuş gibi hissetmesinden anlar. Fayzan Salar'ı yanlış yola sürüklediği için ikinci bir saldırıya uğrar ve bu saldırıdan sonra durumunun daha da kötüleşmesi üzerine ağabeyi Sanaullah'ın dine dair kavramları kötüye kullanarak masum insanları sömürdüğü dergâha gitmek zorunda kalır. Burada çalışan Gamu ile tanışır. Gamu, Zeki'nin iyileşmesi için görevlendirilir ve bu sırada Zeki'ye karşı bazı duygular beslemeye başlar. Bu duygular zamanla karşılıklı hale gelir fakat Zeki'nin Gamu ile de beraberliği uzun sürmez. Zira Gamu, romanın sonunda bir doktor ile evlenir. Olayların akışı, Zeki'nin Salar'ların arazilerini bilgisayara kaydetmekten dolayı suçlu bulunmasına ve tüm ailesi ile birlikte Salar'lar tarafından farklı şekillerde cezalandırılması ile devam eder. Ağabey Sanaullah tutuklanır, babasının evi ateşe verilir. Babası bir arkadaşının yardımıyla yeni bir düzen kurmaya çalışır. Bütün bu olaylar yaşanırken Zeki, Fransa'ya gitmiş olan Züleyha ile hala irtibat halindedir. Züleyha'nın gazetecilik mesleğinden dolayı grubuyla birlikte tehlikeli bir bölgeye gitmek üzere olduğunu öğrenir. Bu yolculukta Züleyha ve arkadaşları fidye karşılığında kaçırlır. Romanın sonunda Zeki'nin bilgisayar başında kaçırılan kişilerle ilgili haberleri takip ettiği aktarılır.

1.1. Şahıslar

Mirza Beg'in *Sıfır Se Eyk Tak* romanı; postmodern anlayışın sürekliliği içinde benzersiz ve çok yönlü olan, hicivli bir şekilde yaratılan birçok kırsal karakterden oluşmaktadır. Ve bu karakterler geleneksel zaman ve mekân kısıtlamalarından özgürdür. Yazar, romandaki karakterler aracılığıyla mesafe kavramını ortadan kaldırmakta ve küresel bir dünyada yaşadığımızı hissettirmektedir. Romanın önemli ana karakterleri; Zekauallah, Fayzan Salar, Züleyha Hilci, Sanaullah, Munşi Ataullah ve Gamu'dur. Yan karakterler arasında; Thara Konferansı, Küba grubu, Salar ağı, manevî meskenler ve Kotal Salar bireyleri yer alır. Bu yan karakterler, postmodernizmin çoğulculuk anlayışı ile bütünleşen çok kültürlülüğü sergileyen insanlardır. Zira çoğulculuk ilkesi, çok kültürlülüğü öncelikli kılar ve farklı kültürlerin korunmasını savunur. Lyotard'da farklılıkları harekete geçirmeyi vurgular ve her şeyi tek bir anlama indirgeyen anlayışa karşı çıkar. "Lyotard, geleneksel yaklaşımların aksine toplumu bütünlük gösteren bir yapı olarak değil, birden fazla lifin meydana getirdiği bir yapı ve birçok dil oyununun kesiştiği bir doku olarak değerlendirir" (Bingöl 2017: 74). Postmodernizm "Anything goes" (Şahin 2010: 212) mottosuyla hareket ederek sınırları ve kesin prensipleri olumsuz kılar Postmodernistler, hayatın her alanında çoğulcu bir bakış açısının benimsenmesi gerektiğini savunurlar. Dolayısıyla Athar Beg, karakterleri aracılığıyla farklı kültürel bağlamların bir arada değerlendirilmesine olanak tanır.

Romanın ana karakteri Zekauallah, diğer adıyla Zeki, bilgisayar programcısıdır. Bilgisayardan edindiği bilgileri normal insan hayatına ve yaşamın aktivitelerini bilgisayara aktarmak ister. Bu karakterde korkunç bir zekâ, cesaret, özgüven ve bir şeyler yapma kararlılığı vardır. Hayatına iki kadın girer, biri Züleyha ve diğeri; Sanaullah'ın

dergâhında kalan Gamu'dur. Fakat her ikisiyle de kurduğu ilişkiyi devam ettiremez. Hikâyenin anlatıcısı olmasından dolayı karakteri, tüm romanı kaplar.

Fayzan Salar, hem Zeki'nin dostudur hem de kaldığı evin sahibidir ancak iş veren ile çalışan arasındaki bu ilişki çok sıra dışıdır. Yazar, bu karaktere mevcut ve geçmiş tüm ulusal güçleri harekete geçirmek için çığınca bir plan izleyen, mensup olduğu topluluğa ait tüm suç unsurlarını ortaya çıkarmayı hedefleyen bir rol yüklemiştir. Zeki'nin düşünceleri olan; bağışlanan tanığın sözü ve affedilen araştırmacının sözü üstüne düşünür ve aynı vizyon ile yola çıkar, toplumsal devrimi ister. Bu devrimci düşünceleri ortaya koyması üzerine göz hapsinde tutulur.

Romanda Züleyha karakteri hikâyedeki “kadın başkarakter” konusunda belki de geleneksel tanımlamaya en yakın olandır. Ancak tek bir karakterin ön plana çıkma mantığı postmodern yaklaşıma ters düşmektedir. Romandaki tüm karakterler aynı öneme ya da aynı değersizliğe sahiptir. Züleyha karakteri, her ne kadar başkarakter olma özelliğini yansıtıyor olsa da idealleştirilmiş formun dışındadır. Modern kimliğiyle romana aktarılan Züleyha Hilci, Pakistanlı bir babadan ve Fransız bir anneden doğan Fransız vatandaşı bir kızdır. Züleyha'nın karakteri, romanın tamamına yayılmıştır. Güçlü bir geçmişe ve modern düşüncelere sahip olan bilinçli bir kadın karakterdir.

Hoca Sanaullah, Zeki'nin ağabeyidir. Aşk ve evlilikleri nedeniyle romanın renkli ve ilginç bir karakteridir. İlk aşkı Mussali topluluğuna mensup bir kız olan Sugu'dur. Ancak ailesi, Sanaullah'ı istemediği biriyle evlendirir ve o da boşanarak kaçma yolunu tercih eder. Utanç içindeki ailesi onu reddeder ve Sanaullah, yakındaki Bhaleyke kasabasına yerleşir. Burada yeni bir tarz ile ortaya çıkan Sanaullah, kendi ürettiği gerçeklikte yaşayan postmodern insan tanımlamasına uygun bir karakter olarak okur karşısına çıkmaktadır. Kasabaya yerleştikten sonra geleneksel bir hoca kılığına bürünmesi şu şekilde ifade edilir:

“Akşam vaktiydi ve odamda çantamı topluyordum ki birden avluda bir gürültü oldu ve ardından ağlama sesleri geldi. Aceleyle dışarı çıktığımda ne göreyim; renkli elbiseler giymiş biri annemin ayaklarına kapanmış ağlıyor. Annem onu çekerek kaldırdığımda ağabeyim Sanaullah olduğunu anladım... Durum normale döndüğünde bir kez daha baştan ayağa onu inceledim; uzun saçlar, renkli cübbe, güzel topuklu ayakkabılar ve dahası çok pahalı olduğunu düşündüğüm parfümünün kokusu...”
(Athar Beg 2019: 55).

Sahte Hoca Sanaullah, en gerçek varlık Allah'tır, geri kalan her şey sahtedir diyerek kendi sahtekârlığının doğruluğunu da gün ışığına çıkarır. Doğru ve tinsel üslubuyla yaptığı itiraf nedeniyle başarılı bir şekilde yanılgıya düşürür. Bu dergâhın perde arkasında kadın ticareti yapmaktadır. Dergâh yıkıldıktan sonra moda uygun bir genç tarzında ortaya çıkar:

“Bir akşam bilgisayar merkezini kapatmak üzereyken marketin önünde uzun beyaz bir araba durdu ve arabadan daha uzun, kırk beş yaşlarında bir adam arabadan indi. Tam bir kış günüydü ve adam lacivert, üç parçalı takım elbise giymişti; yüzü temiz, tıraşlıydı ve bu bölgede daha önce hiç görmediğim bir gözlüğü vardı. Bütün bunlar onu bir anda başka bir dünyanın yarattığı yapıyordu; tıpkı bir Hollywood aktörü ya da gecenin geç saatlerinde her şeyin yolunda olup olmadığını görmek için gelen bir gece kulübü sahibi gibiydi” (Athar Beg 2019: 380).

Sanaullah, farklı ve değişik üslubu, başarılı dolandırıcılığı, meşru ve şüpheli faaliyetleri nedeniyle romana renklilik katar.

Farklılıkların bir arada bulunmasıyla çeşitlilik oluşturma eğiliminde olan postmodernizmin çoğulculuk anlayışı, gerçek yaşamdaki farklılıkları yan yana koyma ve tektipleştirmenin önüne geçerek zıtlıkların ayırım gözetmeksizin bir arada bulunduğu çok katmanlı bir yaşam felsefesini oluşturur. Yazar, romanda postmodern ve geleneksel olanın sentezi görevini üstlenen Zeki'nin babası Munşi Ataullah'ı görünüşte gelenekseli yansıtan bir karakter olarak canlandırır. Ancak sabit ve belirgin özellikleri bir arada bulunduran karakter anlayışının yerine çeşitliliğin ön planda olduğu karakterizasyonu ile Munşi Ataullah'ın kimliği dönüşür ve bu karakter, bilgisayar bilimcisi oğlunun yardımıyla hesaplamaların yıkıcı güçlerini keşfederek kendisinden önceki memurların izlediği basmakalıp işleyişi yıkmayı başarır:

“...Sonra ona eğitim verdim ve beş - altı günde Windows, Word ve Excel'in temel kullanımını öğrendi. Dosyaları kaydederken, açarken ya da silerken yüzünde tuhaf bir parıltı belirir ve bu parıltının bana yansıdığını hissedirdim” (Athar Beg 2019: 54).

Munşi Ataullah, ileri yaşta olmasına rağmen bilgisayar kullanmayı öğrenir ve Salar'ların arazilerinin kayıtlarını bilgisayara kaydeder ancak Salar'lar bu suç karşılığında onu sürgün ederler.

Romanda erkek-kadın ilişkisinin ebedî dürtüsü ve öteki'nin gelişinden sonra ortaya çıkan üçgen çatışma, genç bir ebe ve felaket getiren kadın olarak tanımlanan Gamu karakterinin şehvetli tasviri aracılığıyla eşsiz bir şekilde okura aktarılır. Gamu, kocasının ölümünden sonra herhangi bir yerde iş bulamaz ve Sanaullah'ın dergâhında çalışmaya başlar. Romanda fiziksel özellikleri, bakışları, görünümü ve baştan ayağa bütün her şeyin ayrıntılı olarak anlatıldığı tek karakter Gamu'dur. Gamu, on iki kişi ağırlığında güreşen pehlivan kadınlara benzetilen iri yarı köylü bir kadındır. Oldukça dayanıklı fiziği ve şişman görünümü olan Gamu'nun sesi ağır ve erkeksi olmak yerine; nazik, tatlı ve yumuşaktır. Gamu'nun fiziksel özelliklerinin Zeki'de bıraktığı etkilere şu şekilde yer verilmiştir:

“Buğday tenli, oval yüzlü, dolgun dudaklar, hafif basık burun ve açık alnında herhangi bir fiziksel zorlama belirtisinin olduğu bir çizgi bile görünmüyordu... Ancak kalçalarının ve göğsünün

gerçek enerji merkezleri harekete geğmiş gibi titreşimli bir durumda olduğunu górdüm... Açık mavi gözleri kanlanmıştı” (Athar Beg 2019: 188).

Gamu’ya bakıldığında; ne güzeldir ne de çirkin, ancak güldüğünde son derece güzel görünür. Bütün vücudu, fiziksel hareketleri ve masum sözleri onu canlı bir karakter yapar.

Thara Konferansı’nın karakterleri arasında; Dr. Abdulmatin, Buladi Bey, Agogajar, Vekil Khokar, Master Stell, Malik Hadi ve Sanora bulunmaktadır. Zeki, Dr. Abdulmatin’in öğrencisi olarak bu mahalledeki Thara Konferansı’na katılır. Thara konferansındaki bu karakter, geleneksel veya modern romanlardaki karakterlerden belirgin farklarla ayrılır. Mirza Beg, bu karakterleri; merkezden uzak, benzerlikleri olmayan, parçalanmış kişiler olarak ele alır ve bu karakterle, “ne duyguları ne de koşulları temsil etmek zorunda değildir” (Bozbeyoğlu 2021: 358). Romanda mahalledeki dükkânların önünde bir platform üzerinde düzenlenen bu yerel konferansın bütün karakterlerinin ciddi veya ciddi olmayan konular hakkında sohbet ettikleri aktarılır.

1.2. Anlatıcı

Yazar, metinlerarasılığın alt tekniklerinden olan parodiyi kullanarak sosyal, kültürel, siyasi, dinî, eğitimsel, idarî vb. alanlardaki bozulmaları alaycı bir tarzda ortaya döker ve “ciddi bir şeyi komik kılar” (Göksel 2006: 135). Mizah ve eğlence unsurlarının yanı sıra öğretici ve düzeltici özellikleri de taşıyan parodi yöntemi ile günlük yaşamın sorunlarını, çekişmelerini eğlendirici bir üslup ile taklit ederek sıradan insanların gerilimlerini açıkça belirtir. Athar Beg, entelektüel ve toplumsal durumun parodileştirilmış yorumunun temsilini anlatıcı karakter üzerinden aktarır. Romanda anlatıcı, hayatındaki tüm olayları hafif neşeli bir ruh hali içinde ayrıntılı olarak anlatır. Mizahî üslubundan dolayı hikâye başlangıçtan itibaren okurların ilgisini çeker. Anlatıcı, kendisini ve ailesini şakacı bir üslup ile tanıtır ve şu ifadeleri kullanır:

“Babam bazen hesaplama hilesinin tuhaf şekiller aldığını söylerdi. Babam özellikle büyük babasının babası Münşi Abdullah’ın İngiliz döneminde yaşadığı bir olayı anlatırdı; bir keresinde Münşi Abdullah, yakındaki bir kasaba olan Bhaleyke’yi ziyaret ettiği sırada matematik öğretmenine Pisagor sorunu hakkında sert itirazlarda bulunur. Öğretmen, bir dahaki sefer İngiliz okul müfettişi, ziyarete geldiğinde sizi şikâyet edeceğim ve Pisagor, sizi yakalayıp götürecektir diye tehdit eder. Zavallı çok üzülür ve günlerce saklanır ardından birisi Pisagor’un iki buçuk-üç bin yıl önce öldüğünü söylediğinde memurluk görevine geri döner” (Athar Beg 2019: 8).

Yazar, romanda toplumun gelenekselliğini sorgulayan ve kadınların rolünü ev işlerine indirgeyen önyargılı ataerkil sistemin ironisini gerçekçi bir anlatım ile alaya alır. Gerçeğe vurgu yaparken ironik anlatımın gizliliğini ön planda tutarak bilinçli bir bilmezlik sergiler. Zira “ironinin bir şeyi ve durumu gülünç kılmak için dayandığı sabit ve mutlak

bir değer ve sistem ya da teori yoktur” (Güzel 2019: 106). Yazarın amacı, okuyucuyu sarsmak ve gerçekler karşısındaki kayıtsızlığa dikkat çekmektir. Yazar, göz ardı edilenleri eleştirel bir bakış açısıyla görünür kılar ve anlatıcı karakter Zeki aracılığıyla Pakistan’daki kızların doğumuna ilişkin durumu şu şekilde aktarır:

“Kızlar sevimlerine rağmen, doğumlarından sonra ailem; onların isimlerini seçmek ile beraber ilahî güçlere de teşekkür etmeleri gerektiğine dair net bir işaret vermeye çalıştılar. Bu açıdan teşekkürler. Kafiye ve Mafiya’dan sonra doğduğumda adım; Şükürdin, İnam-ul Hak ya da Rahmetullah türünde koyulmalıydı...” (Athar Beg 2019: 11).

Aynı anlatım tarzı anlatıcı ağır işkencelere maruz kalsa ve birbiri ardına saldırıya uğrasa bile bütün romanda görülür. Ailesi, dostları, Fayzan ve Züleyha Hilci tutuklanır. O, tüm bu üzüntüleri ve olayları her zamanki üslubuyla hiçbir acı, öfke ve korku duymadan anlatır. Ayrıca romanda bilim, psikoloji ve modern buluşlardan biri olan bilgisayar ile ilgili bilgilendirici üslup benimsenir ve bilgisayarın parçaları ve programlarıyla ilgili bilgi verilmeye çalışılır. Örnek olarak; ana kart, işlemci, sabit disk, monitör kartı gibi fiziksel parçaları ve yazılımı olan bilişsel parçaları hakkında ayrıntılar verir.

Roman, biyografi ve otobiyografi tarzında tek bir anlatıcı üzerinden aktarılır. Ancak yazarın doğrudan konuşma alışkanlığı nedeniyle yer yer hikâyeyi anlatıcı yerine kendisi anlatır. Bu, postmodern yazarın çoğul anlatıcı tekniğini kullandığı ve tekdüze anlatımı ortadan kaldırdığı, romana renk veren bir tekniktir. Atik “Bu özelliğe sahip olan anlatılarda, metni oluşturan temel unsurların bazen tümünün bazen de bir kısmının parçalanmış olabileceğini ve bu tip metinleri okumanın aynı özelliğe sahip olmayan diğer metinleri okumaktan daha zor olduğunu” (2017: 44-45) ifade etmektedir. Bunun bir sonucu olarak okur, anlatıcının kim olduğunu çözmek ile uğraşır, dolayısıyla yazarın hedeflediği gibi okur, baştan sona yazma serüvenine dâhil edilir. Postmodern metinlerde anlatıcı unsurunun sürekli olarak parçalanışı sonucunda çizgisel ve tekil bir okuma anlayışı olanaksız hale gelir.

Romanda anlatıcının yersiz müdahalesi ve internet hakkındaki anlamsız alaycılığından sonra çeşitli türdeki blogların ayrıntılarını vermesi hikâyenin uzunluğunda artışa yol açmıştır. Söz konusu bloglardan biri hakkında şu şekilde bilgi verilmiştir:

“Kotal Saların dört tarafında kilometrelerce uzanan tarım arazileri Salar topluluğunun mülküdür. Peki bu topraklar, nasıl bu insanların mülkü oldu? Neyse ki bu tarihsel süreç bir sır değil, her şeyi biliyorsunuz. Fakat yine de bunun detaylarını ve ilginç gerçeklerini web sitem www.munshi-in-cyberspace.com’da yazdım. Siteye girdiğinizde Salar’lara ait linkleri göreceksiniz. Burada her şey var...” (Athar Beg 2019: 8).

Yazarın metne şifreler ve mesajlar yerleştirmesi, okurun anlatıya odaklanarak çözümleme yapmasını sağlarken, yazarın da metinle oynamasına olanak tanır. Yazarın kurguda

kahraman olduğu bir eser oluşturmak üstkurmacanın önemli özelliklerindedir. Mirza Beg'in anlatıcı karakterin kimliğine bürünerek sürekli fikir veya ayrıntılar beyan etmesi postmodern romanlarda sıkça karşılaşılr. Bu müdahaleler yardımıyla anlatıcı, hem etkin bir rol üstlenir hem de okuru peşinden sürükler veya alaya aldığı konular ile güldürür.

1.3. Zaman ve Mekân

Postmodernizm, tarih ile ilişkisini modernizmden farklı bir şekilde ele alır. Geçmiş hakkındaki yorumlamaların dilin etkisiyle oluştuğu bir söylemi içerir. Postmodern metinlerde tarih, hem kurmaca hem de gerçek işlevde kullanılır. Kurmaca karakterler ile önemli tarihî kişiler figürleştirilir ve bu kişiler, kurmaca bir yaşam içine alınarak sıradanlaştırılır. Postmodern metinlerde tarih, yazarın kurmaca bir dünya yaratma aracı olarak kullanılır. “Tarih, kendi gerçekliği olan bir zaman kesiti olmaktan çıkmış, Jameson’un dediği gibi ‘bizim söz konusu geçmişle ilgili tasarımlarımız ve stereotiplerimizin bir tür pop-tarihe dönüştüğü kurmaca bir oyun alanı olmuştur postmodern edebiyatta” (Ecevit 2021: 75). Postmodern metinlerde tarih, yazarın kurgusal düzleminde kesinlikten uzaklaşarak köklü bir değişim geçirir. Geleneksel bütüncül tarih anlayışının yerini dağılmış ve bölünmüş bir tarih anlayışı alır.

Romanda doğrusal zamanlı ilerleyen bir olay örgüsü yoktur. Yazar, postmodern anlayışın karmaşıkleştirdiği ya da önemsizleştirdiği zaman kavramının kullanımını belirgin bir şekilde ön plana çıkarır. Sonraki zamanlarda meydana gelen çoğu olay önce sunulur ve önce sunulan olayların tüm detayları daha sonra verilir. Kronolojik sıralamadan bağımsız olarak romandaki bütün olaylar birbiriyle bağlantılıdır. Aralarında herhangi bir farklılık ya da boşluk yoktur Mirza Athar Beg, romanda büyük tarih olarak nitelendirdiği olaylarda zaman faktörünü kronolojik sıraya göre düzenlemiştir. Yazarın *Ghulam Bagh* ve *Hasan Ki Surat-e Hal* adlı diğer iki romanında olduğu gibi bu romanında bölümler yoktur, fakat bazı yerlerde ihtiyaca göre başlıklar oluşturulmuştur:

“Her şeyi uygun yollarla bir araya getirmeliyim ve uygun bir yol aklıma geldi. O ana kadar olan büyük olayları sıralayıp küçük başlıklar oluşturarak onlar hakkında özenli bir makaleyi tıpkı İngilizce zorunlu sayfalarda bize kısa notlar yazmamızı söyledikleri gibi hazırlamalıyım” (Athar Beg 2019: 166).

Olayların yayılması nedeniyle kısa notlar alma tekniği başarısız olur ve geçmiş, şimdi ile birleşirken şimdi, geçmiş ile birleşir:

“Bir kez daha o ana hızlıca ulaşmanın baskın isteğine yeniliyorum ve bilgileri çabucak toplamak için başlıklar oluşturma tekniği de başarısızlığa uğruyor” (Athar Beg 2019: 186).

Romanda ayrıca hikâyenin önemli bir parçası olan modern mektup yani; e-posta yoluyla olayları anlatma tekniği vardır. Züleyha Hilci'nin hayatının tüm hikâyesi kendisi tarafından e-posta vasıtasıyla anlatılır. Romandaki güzel sahneler, kelimelerin renkleriyle

süslediği doğanın resimlerini süsler. Doğanın sonsuz güzelliği köyün açık havasında ve geniş ovalarında göze çarpar:

“Haziran’ın o akşamı hava sıcak değildi ve rüzgârın yumuşak esintisiyle gelen; ekinlerin, mango ve erik ağaçlarının keskin aroması unutulmuş bir tazelik hissini uyandırıyor” (Athar Beg 2019: 191).

Zeki, at arabası ile Kotal’dan köyü Bhaleyke’ye doğru gittiği sırada karşılaştığı muhteşem manzarayı şöyle dile getirir:

“Shati Khati arkasından yükselen on üçüncü ay’ı gördüm. Ondan önce görkemli Banyan ağaçlarının altındaki at arabasına binip derin derin nefes alıp verdim. Bu Banyan ağaçları sekiz - on dönümlük bir alana yayılmıştı ve bölgedeki en büyük hava nesnelere yaşam alanı olmasıyla ünlüydü” (Athar Beg 2019:225).

Mirza Beg, gece olduğunda yavaş yavaş bölgeye gelen cırcır böceklerinin gürültülerinin ve cıvıltılarının ay ışığının durgunluğuna eklenmesine tılsımlı bir anlam yükler:

“Shati Khati’de düzenlenen bale gösterisinden çıktım ve mehtaplı gecede at arabalarının tekerleklerinden yükselip havada uçuşan tozu izlemek için arka koltuğa geçtim. Yavaş yavaş bölgeden gelen sincap ve böcek sürüleri, mehtabın sessizliğini, bölgelerini büyümlük görünecek hale getirmişti” (Athar Beg 2019: 226).

Romadaki köy hayatı betimlendiği için; ay ışığı, yağmurlar, ekinler, bahçeler ve geniş ova sahneleri yer yer romana serpiştirilmiş durumdadır ve böylece yazarın da çocukluğunu geçirdiği köyün bilindik atmosferi okurların duygularında tazelenir.

1.4. Dil

Dili sınırlamayı doğru bulmayan, dilin zenginliğini, değişkenliğini temel alan postmodern anlayış; romana tamamen yansıtılmıştır. Karauğuz’a göre “Modernizm için bir gösterim aracı olan ve kavramları kesinleştirmek için kullanılan dil, postmodernizm için metnin gücünü, dilin çoğulculuk bağlamında kullanımının önemini ve gerçekliğin oluşturulmasını sağlar” (2020: 50). Bu anlayış ile Roland Barthes, Jacques Derrida, Paul De Man ve Michel Foucault gibi düşünürler; dilin gerçekliğin kaynağı olduğunu savunarak, dil ile gerçeklik arasında bir bağ olduğunu iddia ederler. Wittgenstein “Dildeki her sözcük bir şeyi imler” ve “Ayrıca dil ve dilin iç içe örülü olduğu etkinlikler bütününe de ‘dil oyunları’ diyeceğim” (2020: 26-28) tanımında bulunur. Lyotard, Wittgenstein’den aldığı bu anlayışı geliştirerek dil oyunlarındaki çoğulluğun benimsenmesi gerektiğini ve dil oyunlarındaki çoğulluğun ve çeşitliliğin anlamaya olumlu katkılar sağladığını savunur. Athar Beg, romanında İngilizce, Pencabî, Urdu ve Fransızca kelimeleri harmanlayarak bir üslup oluşturmuş ve bu yolla ilgili karakterlerin sosyal durumlarını ve eğitim geçmişlerini yansıtmıştır. Yazar, farklı dillerden kelimeler kullanarak bilgiyi dağıtmaya çalışmamıştır. Aksine her kelimeyi açıklamış ve anlamıyla

ifade ederek ilgi çekici hale getirmiştir. Romanda bilgisayar, Zeki ve çevresindekilerin hayatında önemli değişikliklere sebep olduğu için bilgisayar terminolojisi de çok fazla geçmektedir:

“Ardından konuyu tamamen düz hale getirmek için son derece teknik bir dil ile ona; Hard disk, Ram, Ana kart gibi modern araçlar hakkında bilgi verdim... Salar malikânesine P2 yerine P3'ü getirmişti ve o akşam Kotal'da aynı P2'yi babamın odasına kurdum...” (Athar Beg 2019: 54).

Yazar, romanda postmodern mizah ve ironi unsuru oluşturan kendi ürettiği birçok kelime ve tamlama kullanmıştır. Örneğin; Siber Memur, Küba Grup, Thara Konferansı, Changar Mahalle Koleji, Budala, Affedilen Araştırmacının Sözü vs. hayalî kelimeler kullanılmıştır. Romanda ayrıca anlatımın etkisini iki katına çıkaran teşbihlere, mecazlara, deyimlere yer verilmiştir. Gamu'nun fiziği ve sesi şişman bir kedi'nin miyavlamasına benzetilir:

“Sesindeki çelişki, geri kalan varlığına bir kez daha eklendi, sesi tıpkı şişman bir kedi'nin hantal bir şekilde miyavlamasına benziyor” (Athar Beg 2019: 188).

Ağabey Hoca Sanallah, bir Panter'e benzetilir:

“Galiba çizgi film karakteri Pembe Panter'i hayal ettiğimden dolayı görünümü bana birkaç saniyelğine pembe bir panter gibi geldi” (Athar Beg 2019: 180).

Postmodern anlayış öncesinde dilin daima bir araç olarak düşünüldüğü, bir amaç olarak görülmediği açıktır. Postmodern metinlerde konuşma dilinden deyimlere, atasözlerine ve uydurma olan kelimelere kadar dilin bütün alanlarının kullanıldığı gözlenebilir. Athar Beg, romanda; kulaklara erimiş kurşun dökmek, on iki kişilik çamaşırcı kadın, Alaaddin'in lambası, sabır bardağının dolması, gözü yaşlı olmak, uğursuz top, donup kalmak, toprağı kirletmek, kan içici gibi deyimlere yer vermiştir. Yazar, şakacı ve muzip bir üslubu tercih ederek, okuru düşündürmeye ve eğlendirmeye yönelmek için dili bir amaç doğrultusunda kullanır. Kelimelerin güzel seçimi ve benzetmeler nedeniyle romanın dili renkli görünmektedir. Üslubun yeniliği ve dilin saflığı romanın motivasyonuna ve okuma zevkine güç katmaktadır.

Sonuç

Urdu edebiyatında postmodern anlatımı tercih eden Mirza Athar Beg, *Sıfır Se Eyk Tak* eserinde postmodern anlatı stratejilerini kullanarak kurguladığı romanını bu tarza dâhil etmiştir. Romanda dış mekân genellikle Lahor şehridir ve kentseldir ancak yazar, kırsal olarak Bhaleyke kasabasına da sıkça yer vermektedir. Anlatıcı karakter Zeki, bu iki yer arasında gidip gelmektedir. Yazar, kentsel ve kırsal alanları bir ahenk ile sunarak Pakistan toplumundaki insanların yaşamışlıklarını seçtiği sıra dışı karakterleri aracılığıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır. Olay örgüsünün iç içe geçmesi sebebiyle

romanın zaman ögesi de dağınık bir haldedir. Fakat yazar, okura zaman ile ilgili önceden kestirilebilir ipuçları da verir. Mirza Beg'in romanı, gerçeğin ve hayalin iç içe harmanlandığı hikâyelerden oluşmaktadır. Mirza Beg, postmodern anlayış ile sıra dışı karakterler yaratırken, karakterlerinin ruh hallerini, ilişkilerindeki başarısızlıklarını ve iç dünyalarını da kahraman bakış açısıyla açığa çıkarır. Üstkurmaca tekniği ile roman boyunca metnin kurmaca olduğunu vurgulayan yazar, okuyucuyu kurgu eylemine dâhil ederek romana ilişkin tekdüze anlam anlayışını ortadan kaldırır ve her okur, romanı yeniden anlamlandırır.

Yazar, bilgisayar bilgisini post-modern kurgunun bir parçası haline getirerek dil becerilerini ortaya koyar. Ayrıca bilgisayar ve internet ortamında yaşayan insanların modern teknoloji ağına karışmasını anlatıcı karakterin tarihi üzerinden küresel terörizm olarak tanımlar. Bu da 11 Eylül sonrası değişen senaryonun modern bir boyutudur, dolayısıyla *Sıfır Se Eyk Tak* romanında 11 Eylül'e göndermeler bulunmaktadır. Athar Beg romanda yirminci yüzyıl sonlarının arka planında modern teknolojinin kolektif yanılması gösterir. Roman, modern teknolojinin dolaşımında olduğu yarı feodal bir toplumu tasvir eder.

Sıfır Se Eyk Tak; karakterlerin, zaman ve mekânın, imgenin vs. birbirine bağlandığı ve romanı komik gerçekçilik denebilecek yeni ve benzersiz bir atmosfere taşır. Mirza Athar Beg, romanda toplumu mecazî olarak anlatmış; soylular, toprak sahipleri ve kapitalist sistem hakkında ayrı ayrı açıklamalar yapmıştır. Roman kurgusal olarak sıfır'dan başlayıp bir'de bitmektedir. Ancak sıfır'dan bir'e, yüzyıllardır süregelen zalimle mazlum arasındaki farkın hâlâ devam ettiği coğrafyanın toplumunu kaleme almaktadır. Mirza Athar Beg'in *Sıfır Se Eyk Tak* romanı, çağdaş Urdu roman yazımının değişen bağlamında ve küresel taleplerin dönüşen eğilimlerinde önemini koruyan Urdu edebiyatına önemli bir katkıdır. Mirza Athar Beg, romanda postmodern edebiyatın sembolik özelliklerinden yararlanarak iletmek istediği mesajları hedef kitleye yönlendirirken üzerinde düşünülmesi gereken pek çok sorunsal ile de okuru baş başa bırakmaktadır

Kaynaklar

- Atik, Ş. (2017). *Metinlerarasılık ve Kurmacada Gerçeklik Üzerine*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Beg, M. A. (2019). *Sifar Se Aik Tak: Cyber Spaice Ke Manşi Ki Serguzeşt*. Lahor: Saanj Publication.
- Bingöl, U. (2017). Postmodernizmde Çok Seslilik ve Çok Kültürlülük Yanılgısı. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9, 72-82.
- Bozbeyoğlu, S. (2021). *Yazınsal Akımlar*. Ankara: Bilge Su Yayıncılık.
- Ecevit, Y. (2021). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: Everest Yayınları.

- Göksel, N. (2006). Unutma, Parodi ve İroni. FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 131-140.
- Güzel, E. (2019). Postmodernizm, İroni ve Birey İlişkisine Tutunamayanlar ve Benim Adım Kırmızı Üzerinden Kısa Bir Bakış. Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi, 11, 99-123.
- Karaduman, S. (2010). Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü. Journal Of Yaşar University, 17(2), 2886-2899.
- Karakaş, A. (2014). Kara Kitap'ın Üst Kurmaca Özellikleri. Fraktal 3 Aylık Edebiyat Düşünce Dergisi, 2, 7-11.
- Karauğuz, A. M. (2020). Bitmemiş İnşa: Postmodernizm. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Şahin, H. (2011). Postmodern Sanatta Eklektik Nesnelere, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.
- Wittgenstein, L. (2020). Felsefi Soruşturmalar. (Çev. H. Barışcan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Young, R. J. (2016). Postkolonyalizm: Tarihsel Bir Giriş. (Çev. B. Toksabay Köprülü ve S. Şen). İstanbul: Matbu Kitap.